

AFSTAND

97 kilometer

ONLINE ROUTE

Scan de QR-code voor een online kaart met knooppunten en de GPX coördinaten.

ROUTE 3 / RÛNOM DE GRUTTE MAR

Deze fietsroute is voor *trochsetters*, wielrenners en mensen die er twee daagjes voor uit trekken. Laat je leiden rondom de Hegemer Mar, de Fluzen en de Morra en passeer onderweg levendige watersportdorpen als Gaastmeer, Heeg, Woudsend, Warns, Koudum en Elfstedenstad Stavoren. Ook dat is Súdwest-Fryslân!

ROUTE VIA KNOOPPUNTEN

START: **P** Station Stavoren → **98** → **60** → **84** Molkwerum → **99** → **12** → **94** Koudum → **95** → RECHTS: naar kerk en terug → **23** It Heidenskip → VEERPONT > Gaastmeer > RECHTS: naar Palingklipper en terug → **34** → Heeg → RECHTS naar strand en terug → **35** → **36** → **54** Hommerts → RECHTS naar klokkestoel Smallebrugge en terug → LINKS naar gedenksteen De Welle en terug → **41** → **40** Woudsend → RECHTS naar klokkenstoel Yndyk en terug → Ypekolsgea → **39** → **37** → **36** → **71** → **80** → **9** → RECHTDOOR naar Hemelum → RECHTS en LINKS langs Kloostertuin → **8** → **2** Warns → **3** → **4** → LINKS naar het Rode klif en terug → **4** → **64** Stavoren → FINISH: **P** Station Stavoren

LET OP: check vooraf de vaartijden van de veerpont Gaastmeer.

1/ STAVOREN

Amsterdam vierde laatst dat het 750 jaar bestond. Daar lachen ze om in Stavoren. Starum is de oudste stad van Nederland met middeleeuwse stadsrechten. Sinds 1060. Na tijden van bloei volgden eeuwen van verval. Maar in 1886 krabbelde de stad weer op. Spoorlijn en veerdienst naar Enkhuizen brachten nieuwe bedrijvigheid. Moet je voorstellen hoe dat ging: In het Pontgat lag de pont met rails. Goederenwagens die uit Leeuwarden kwamen werden er gewoon opgereden. In Enkhuizen werden ze er door een locomotief weer afgetrokken en vervolgden ze hun reis. Door de Afsluitdijk verdween de goederendienst. Nu kun je het veer nog over met de fiets. Ook leuk, maar minder spectaculair.

➔ Spoorhaven

2/ MOLKWERUM

Molkwar is wereldberoemd in Friesland om zijn koek: de Molkwarder Koeke. Die is ook tige goed! Ga naar museum 'Het Bakkerswinkeltje' en neem de proef op

de som. Eén hap en je bent verkocht. Het museum is trouwens gevestigd in een bakkerspand uit eind 18e eeuw. Het winkeltje zelf dateert uit 1916.

➔ Hellingstrjitte 3

3/ KOUDUM

Januari 1877. Een zware storm buldert over de Fluessen. De wind giert om beurtschip Willem III. Het schip is niet meer te besturen. Het loopt aan de grond. Veertien mensen laten het leven. Vandaar het monument met de veertien patrijspoorten. Op een mooie dag bijna onvoorstelbaar dat het hier zo kan spoken.

➔ Onderweg 3

4/ IT HEIDENSKIP

Het bakstenen kerkje. Protestants. De vader van cabaretier Freek de Jonge was hier een tijdje predikant. Later maakte Freek het gedicht 'De stem van vader'. Het eerste couplet gaat zo: "Zondagmiddag negentienvijftig. Met mijn vader naar de kerk. Voor mij is het een wekelijks uitje. Voor

hem is het zijn dagelijks werk. Het kerkje staat in Brandeburen. Heidenskip noemen de Friezen het. De garagehouder komt ons halen. In zijn zwarte Chevrolet." Het derde couplet: "Jongetje op zondagmiddag. Dat niets begrijpt maar alles hoort. Verliefd is op de stem van vader. Die rustig voorleest uit Gods woord. In de verte loeien koeien. Een eendejager lost een schot. Maar niets verstoort de stem van vader. Die voorleest uit het woord van God."

➔ Brânburren 18

5/ GAASTMEER

Zie 'm liggen aan de kade: palingklipper "Voorwaarts". Varend overblijfsel van de legendarische palinghandel vanuit Gaastmeer en Heeg. Gebouwd in 1907. Het bijzondere is dat het middenstuk in rechtstreekse verbinding staat met het buitenwater. Een varende bun. Daardoor kon gevangen paling levend vervoerd worden naar London. Aldaar werd de vis uitgevent: Fresh éééé!

➔ Kade aan de Jan Jelles Hofstrjitte

6/ HEEG Dick Schrama Pharshoeke 101

"Tuurlijk, we hadden onze verwachtingen – je bent immers tijden met zo'n project bezig – maar dat het zo'n succes zou worden hadden we niet durven dromen. De teller staat inmiddels op 1.000.000. Zoveel kinderen gleden onze waterglijbaan al af. Toen het idee jaren geleden geboren werd, konden we het niet meer uit ons hoofd zetten. We dachten het is natuurlijk leuk voor de kinderen uit het dorp, maar het is veel meer dan dat. Je maakt het strand en daarmee het dorp ook aantrekkelijker voor bezoekers. In 2020 konden we onze droom waarmaken met hulp van het Ondernemersfonds. En het klopt: het is een topattractie en daardoor een trekpleister. Mensen blijven langer, nemen een verhaal mee naar huis en komen weer terug. Precies zoals de bedoeling was. Het laat zien hoe een relatief eenvoudig initiatief een groot effect kan hebben op de uitstraling en beleving van je dorp."

7/ HOMMERTS

In de 13^e eeuw heette het dorp Humerke. In de 14^e Hummertze. In de 15^e Hommerts. In 16^e Hommerck. En nu heet het weer Hommerts. Hoe

dan ook, of het nu 'hum' of 'hom' is, het komt waarschijnlijk van Huga. Het land van Huga dus. Een oude encyclopedie vermeldt: 'Oorspronkelijk waterstreekdorp langs de Var, sedert

1844 ook wegdorp langs de weg Sneek-Lemmer.' En dat is het nog steeds. Stop even bij de Johannes de Doperkerk. Als je goed kijkt zie je dat de toren vier geledingen heeft. Als je nog beter kijkt zie je ook dat de torenspits ingesnoerd is.

➔ Jeltewei 3

8/ SMALLEBRUGGE

De klokkenstoel. De huidige constructie is in 1963 helemaal vernieuwd. Maar de klok die erin hangt is oud. Stokoud. Of klok-oud in dit geval. Hij stamt uit 1617. Hoor je 'm al beieren? Ergens in de loop der tijd is zijn 'kroon' afgebroken, maar die is in 2005 gereconstrueerd. Op het kerkhof is het familiegraf van de Buma's te vinden.

➔ Nummer 2

9/ KOUFURDERRIGE

Gedenkstee de Welle. Een monument dat stilstaat bij de geschiedenis van de brug en het ontstaan van Koufurderrige. Je kunt er ook de

lees verder ➔

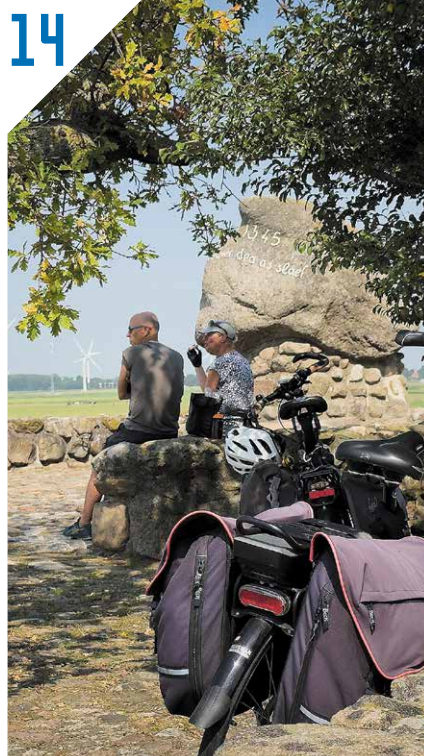
11

12

13

14

‘De ballade fan de Wellebrêge’ op lezen van Douwe Tamminga. Een Fries gedicht dat een in memoriam is voor Jacob Nagelhout, die hier tijdens de Tweede Wereldoorlog sneuvelde.

➔ Nummer 43

10/ WOUSEND

Molen ‘Het Lam’. Op en top originele korenmolen uit de 18^e eeuw. Tot op de dag van vandaag wordt er biologisch graan uit de streek gemalen. Het meel wordt verkocht aan bakkerijen, horeca en groothandel. De molen is op zaterdag te bezichtigen en gewoon als de deur openstaat. Verwonder je over de techniek van eeuwen terug die nog steeds werkt.

➔ Molenstrjitte 4

11/ INDIJK

Hier stond eeuwenlang een kerk die gewijd was aan Sint Nicolaas. Maar het verval sloeg toe. In 1720 restte alleen nog een ruïne. En een klokkenstoel. Die werd steeds weer

vervangen. De laatste keer in 1978. De 13e-eeuwse klok overleefde trouwens wel de tand des tijds. Hij werd geroofd in de Tweede Wereldoorlog, maar gelukkig weer teruggevonden.

➔ Nummer 7

12/ YPEKOLSGEA

Ook hier een klokkenstoel. Ditmaal een dubbele. Van de grond af vernieuwd in 1956. Onder het helmdak (onthoud dat mooie woord) hangen nog twee historische klokken. Beide uit 1664. Voor die tijd klonk hier de klok van de oude parochiekerk die gewijd was aan Sint Odulphus. Die stond hier al sinds 1132.

➔ Nummer 14

13/ HEMELUM

Midden in Hemelum ligt de Kloostertuin. Een mienskipstún van en voor het dorp. Bewoners legden hem samen aan op een oud stukje groen. Omdat de tuin omsloten is door tuinen van omwonenden voelt het er vanzelf rustig. Er zijn zitplekken, kruiden en

eetbare planten. Iedereen welkom. Vlak daarbij ligt het Russisch Orthodox klooster van Sint Nicolaas. Ook rustig.

➔ Ingang bij Yde B. Yntemastrijtte 11

14/ WARNS

Eeuwenlang beukte de Zuiderzee in op het Gaasterland. Zo ontstonden de kliffen. Het Rode Klif dankt zijn naam aan de rode kleur van het ijzerrijke keileem. Nu heerst er diepe rust. Ooit was dat wel anders. Op 26 september 1345 vond hier de Slag bij Warns plaats tussen Friezen en Hollanders. Boven op het klif ligt een monument van zwerfstenen dat aan die dag herinnert. ‘Leaver dea as slaef’ – liever dood dan slaaf – staat op de bovenste steen te lezen. Dat zegt alles. De Hollanders werden aangevallen door de plaatselijke bevolking en sloegen op de vlucht. Met hun zware harnassen ploegden ze door het moerassige gebied. Daar werden ze verslagen. Zo konden de Friezen nog 150 jaar hun zelfstandigheid bewaren.

➔ Skarl 15-17